

l'hospital nou de santa caterina (1568-1654)

per

LLUÍS BATLLE I PRATS

Fa tres anys va commemorar-se el tercer centenari de l'Hospital de Santa Caterina i entre altres efemèrides d'aquesta **Revista de Girona** va dedicar a l'esdeveniment el número corresponent al quart trimestre de l'any 1979. Nosaltres vam tenir el goig de col·laborar-hi amb un article que es referia al metge, a l'apotecari i al capellà, tres càrrecs importantíssims per al bon desenvolupament de la institució. Ens referíem, però, a l'Hospital immediatament anterior a l'actual, és a dir, al que va ésser enderrocat l'any 1654. Ara continuarem aquella aportació amb un bon nombre de dades que diuen relació amb la construcció d'aquell establiment, les quals, pel fet d'ésser inèdites i remarcables, ajudaran al millor coneixement d'aquella institució de la caritat i de l'hospitalitat a la nostra ciutat.

De bon començament direm que les obres d'aquest Hospital, fins ara gens documentat, van fer-se amb donatius de gent caritativa i sobretot amb llegats, entre els quals dues-centes lliures del noble Martí Guerau de Cruïlles, baró de Llagostera. Les nostres dades ho palesen, com s'anirà veient.

El 7 de desembre de 1568, pels cònsols i jurats, s'ordena que Josep Bosch, procurador de l'Hospital nou, «done a Rafael Albar, fuster, 15 lliures y són per fahena ha feta a l'Hospital en l'any 1566» (fol. 70 v.º).

El dia 9 es paga a Josep Bosch. «4 lliures, 14 sous i 6 diners per lo port y obrar a pagat de 27 cayrats que los jurats havien presos per les obres de casa la ciutat» (fol. 71).

El dia 24 es paguen «18 lliures a mossèn Jacme Çaconomina y són per tantes ne té bestretes per la obra del sostre del hospital» (fol. 72).

El 3 de febrer 1569 ordenen que «mossèn Josep Bosch do y pach a Bernat Pagès, blanquer y revenedor de Gerona, 4 lliures y 8 sous per lo preu de quatre milia dos cents claus han despesos al hospital per clavar lo sostre nou de dit hospital» (fol. 12 v.º).

L'1 de març 1569 per irregularitats en l'administració de l'Hospital és revocat el nomenament de Josep Bosch com a procurador (fols. 15 i 18).

El 26 de març ordenen que dels diners de l'Hospital donen a «Miquel Papi, librater de Gerona 5 lliures, 8 sous per dos llibres ha fet per obs de dit Hospital la hu gran ab post ab cubertes de cuyro blanch e ab dos tancadors de llautó, l'altre cubert de pregamí per continuar los malalts aniran a dit Hospital, robe, diners, apotacari y lo obit y com sen aniran de dita casa» (fol. 26 v.º).

El 3 d'octubre demanen a la baronesa «Viuda del noble señor de Llagostera trescentes lliures deixades per lo noble don Martí Garau de Cruïlles, baró de Llagostera, en son testament: 200 lliures a l'Hospital y 100 a les Monges de Santa Clara, les de l'Hospital per les obres i a les monges perquè pateixen també

Pati de l'Hospital de Sta. Caterina.

molta necessitat». Aquestes van rebre les cent lliures el dia 23 de novembre (fol. 41 v.º i 49 v.º). L'Administració de l'Hospital també degué percebre el llegat, ja que les obres van seguir endavant. 17 de desembre 1569 «dels diners del baró de Llagostera donen a mossèn Rafael Campmany y Coll ciutadà de Girona, 26 lliures, 16 sous i 8 diners per lo preu de 800 y 5 quarteres de calç per ell venuda a obs de la obra del dit Hospital a rahó de vuyt diners la quartera e d'altre part a mossèn Martí Abrich, ciutadà de Girona, 25 sous per amassar dita calç, las quals ha bestret per dit Hospital» (fol. 52).

El 10 de juny de 1570 «dels diners del baró de Llagostera donen a mestre Joan Petit, mestre de cases de la ciutat de Gerona, 6 lliures, 18 sous per sis jornals de dos mestres de casa, dos menobres i dos picapedrers han fets a la obra del dit hospital» (fol. 99 v.º).

El 17 de juny Jurats i cònsols manen que «del mateix diner donen a mestre Francesch Fàbregua i Narcís Ballia, picapedrers de Girona, deu lliures en paga prorrata de aquelles 28 lliures han de haver per lo preu fet de quatre finestres han de fer per la obra se fa en dit Hospital de dits diners del baró de Llagostera, les quals finestres han de servir per lo en-

front devers lo carrer, les quals han de tenir set palms de ample y deu de altària ab revestiment y serafins y a la Linda les armes del baró de Llagostera, les quals han de ésser xafranades y tallantades al çehidors? y claus» (fol. 101 v.º).

El 13 de juliol es paguen a «Bernat Pagès, comenador del dit Hospital, 9 lliures, 19 sous y 10 diners per tantes n'ha pagades per obres fetes a dit Hospital fins lo dia present» (fol. 103).

El 17 agost donen y paguen a «mestre Joan Pous, ferrer de Gerona, d'una part 12 lliures, y 5 sous per 294 ferros ha servit per los matxos del dit Hospital a rahó de 10 diners per ferro, e més 9 lliures 5 sous per rahó de 222 ferros han servit per los matxos del dit Hospital a dita rahó, que tot preu suma de 21 lliures y 10 sous y asò per tant per lo temps foren procuradors mossèn Miquel Martí Abrich com mossèn Joseph Bosch fins lo dia present» (fol. 113).

El 7 d'octubre donen a «Francech Fàbregua picapedrer 25 lliures, ço és, 18 a compliment de 28 per lo preu de quatre finestres ell y Narcís Ballia ha fetes en la paret forana del Hospital la volta del camí reyal, **7 lliures per les armes qui són posades sobre del portal de dita paret**» (fol. 116. v.º).

Item a «Bernat Pagès, comenador del dit Hospital 4 lliures, 15 sous a pagats al trencador qui ha trencada la pedra per les voltes y per lo manobre».

Item a «Joan Petit, mestre de cases, 51 sous per sis jornals de mestre y manobre ha treballat la present setmana en dita obra».

Item a «mestre Amador Ferrer 4 sous per stirar les retxas de ferro per les finestres xiques del Hospital».

El 23 d'octubre «dels diners del baró de Llagostera per la obra del dit Hospital donen a Joan Petit y an Barber, mestres de casa, 5 lliures per 20 jornals han treballat en dita obra les dos setmanes més prop passades».

Item «a n.en Blay i a n.en Vidal, manobres, 4 lliures, 18 sous per 28 jornals d'ells ab un altra manobra han treballat dites dos setmanes més prop passades en dita obra».

Item «an Bernat Pagès, comenador, 33 sous y 4 diners per un llibant y 4 trinyelles d'espert per una corda de cànem per lligar les tallas» (fol. 117 vº).

De l'any següent de 1571 trobem aquestes dades:

El 17 de febrer a «Joan Petit Lagarda 3 lliures per 12 jornals ha treballat ell y altre mestre la present setmana al hospital».

Item «a n.en Vidal ab 4 manobres per 12 jornals de manobre per dita setmana 40 sous».

Item «a Francesch Fabre, picapedrer, per compliment de l'arch y 15 sous per 3 jornals ha estat per posar lo arch ab los mestres 5 lliures, 15 sous».

Item «a Bernat Pagès, comenador del Hospital per tantes ne ha bestretes al ferrer qui està al Carme per les retxes petites quatre sous» (fol. 14 vº).

No podem seguir contant així minuciosament les dates de la construcció de l'Hospital, atès que si ofereixen un interès intrínsec, no el tindrien per al lector general i a més a més allargarien innecessàriament aquesta col·laboració. El lector interessat podrà seguir-les a través del registre municipal d'aquest any.

Ja hem vist que les obres van poder-se fer gràcies sobretot al donatiu del Baró de Llagostera, però l'any 1572 enregistrem unes deixes que volem consignar: així el 31 de març Francesch Riart, pagès de la parròquia de Castellar, fa i ferma donació i cedeix a l'Hospital de Girona 140 lliures que li corresponien per raó del dit mas Riart.

El 13 d'abril, Elisabet, filla de Gaspar Armengol, d'Amer, fa donació de tots els seus béns, tret de 20 lliures de les quals pot testar (fols. 19, 20 i 27). A més, el 7 de novembre, els Jurats i cònsols es dirigeixen als Comissaris de la Santa Croada demanant-los que no els privin de captar almoines per la ciutat, tota vegada «que lo Hospital d'esta ciutat és tan po-

Escut amb inscripció que havia pertangut al primer Hospital de Sta. Caterina.

bre que si no per les almoines no.s podria sustentar» (fol. 44). D'almoines i caritats, d'amor a Déu i al proïsme, s'anava aixecant el nou Hospital, mentre que el vell, i després també el nou, es mantenia sobretot gràcies a les almoines i donatius de la gent devota i caritativa.

Creiem que l'actual Hospital no té cap element del vell, aleshores dit nou. No sabem que existeixi cap pedra amb les armes del Baró de Llagostera. Pensem que solament s'ha conservat, i certament guardat en un lloc d'honor, a l'entrada de l'Hospital, l'escut amb les armes de la ciutat i la llegenda DEL SENYOR REY EN SALVAGUARDA DEL SPITAL GENERAL DE GIRONA, 1571. Cal observar, diu el doctor Calzada (1), que en una època més tardana, una mà desconeguda hi intercalà les paraules LA CIU-

(1) Josep Calzada i Oliveras, «Art i arquitectura en l'història hospitalari de Girona», **Revista de Girona**, núm. 89 (1979), ps. 249-260.

TAT, les quals enlletgeixen la inscripció. Nosaltres pensem que l'escut és més antic, que procedia de l'Hospital anterior al que ara anava aixecant-se i que en aquesta ocasió van afegir-s'hi les paraules LA CIUTAT i l'any 1571. Probablement l'escut és del temps dels Reis Catòlics, monarques que sovint afavorien aquests establiments i els posaven sota la seva protecció i salvaguarda. Aquest Hospital tenia la façana al camí reial que duia a Barcelona i al damunt de la porta principal les armes o escut que acabem d'esmentar, i la salvaguarda volia dir que la casa havia d'ésser considerada com una casa o palau del rei en persona i que atacar-lo o violar la seva intimitat era un crim de **lesa majestat** que seria castigat molt severament (2).

Sovint s'ha fet menció dels elogis que el P. Roig i Jalpí dedicà a l'Hospital nou o de Santa Caterina en el seu llibre **Resumen Historial de las Grandezas de Gerona**, imprès a Barcelona el 1678. Si tenim en compte que la primera pedra de l'actual Hospital havia estat col·locada amb tota solemnitat pel bisbe Josep Ninot l'any 1666, i que l'església va inaugurar-se el 28 de desembre de 1679, i que dos anys abans havia estat beneïda una sala del nou Hospital i hom hi havia traslladat els malalts, sembla que el P. Roig no pot pas referir-se a l'actual Hospital, sinó que les seves lloances responen a l'Hospital anterior, del qual hem donat dades, i que va ésser demolit per necessitats de guerra l'any 1654.

Tenim a favor d'aquesta opinió la relació **Thesoro chorographico de las Españas** del viatger alemany Diego Cuelbis, que va entrar a Espanya per Irún el 14 de maig de 1599 i en va sortir per la Jonquera. Va passar per Girona, on va trobar generós acolliment a l'Hospital dit

«del Cardenal, en Gerona, para enfermos y peregrinos, le pareció un gran palacio. El mejor hospital que he visto en España» segons explica el comentarista d'aquest viatge, professor Domínguez Ortiz (3).

Cuelbis va escriure el seu relat un cop hagué sortit d'Espanya, a base de les notes que havia pres i de les d'algun llibre que li serví per completar-les. Segurament que per això parla de l'Hospital «del Cardenal» a Girona, nom que segurament obeeix a una confusió, ja que a Girona, que nosaltres sapiguem, no ha existit mai un hospital amb aquesta denominació. En canvi, sí que es mostra d'acord amb el bon concepte que en tenia Roig i Jalpí.

Aquest Hospital tingué la durada d'un segle. Hem vist com les primeres dades de la seva construcció són del 1566 i sabem positivament que va ésser demolit el 1654. Tenim notícia de dades anteriors i posteriors de l'anomenat Hospital nou de Santa Caterina. Ara nosaltres hem documentat un hospital desconegut que va servir de pont i que escassament va tenir una vida de cent anys, però que tingué un gran relleu. El P. Roig i Jalpí, que tingué l'oportunitat de veure el que fou demolit i el que es va començar el 1666, diu que «era sin duda uno de los más bellos y hermosos edificios de Hospital que hubiese en España, porque sobre ser muy capaz, estaba hecho con gran perfección y comodidad para los pobres enfermos, y sanos, y para los oficiales de su servicio. El punto es excelentísimo en la orilla del camino real de Barcelona...» (4).

Cuelbis i el P. Roig i Jalpí diuen que al seu temps era el millor Hospital d'Espanya. Heus ací un honor per a Girona, que ens ha estat molt grat de recordar i posar de manifest.

(2) Jaume Marquès i Casanovas, «Síntesi històrica de l'Hospital de Girona», id., id., ps. 233-239.

(3) Antonio Domínguez Ortiz, Discurso de recepción en la investidura de Doctor Honoris Causa por la Universidad de Barcelona, 14 enero 1981, p. 15.

(4) L. Batlle i Prats, «Demolición del Hospital de Santa Catalina en 1654», **Revista de Girona**, núm. 74 (1976), p. 8.